

בלבוי משכון אבנה



נקודה מתוך הפרשה

ויגש

כתיב בפרשת ויגש (בראשית מו, יח) "אֱלֹהֵי בְנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָבֶן לְלֵאָה בְּתוּ וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נַפְשׁ" וכן (שם מו, כה) "אֱלֹהֵי בְנֵי בְלָהָה אֲשֶׁר־נָתַן לָבֶן לְרַחֵל בְּתוּ וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב כָּל־נַפְשׁ שִׁבְעָה. והלא דבר הוא; שמוזכר פעמיים נתינת לבן שיפחה לבנותיו, ומה בא התורה ללמד אותנו בזה?

ביאור מורינו הרב שליט"א

שעורך הסדר באיכות, וכמות, סדר זה שאינו אלא לפי כמות שורשו בלבן (וכן בעשוי יש לי רב), ולכך כתיב "אֲשֶׁר־נָתַן לָבֶן". ולכן כתיב בְּתוּ, ששייכת לו.

עוד אמרו חז"ל (שם), מפני מה הקדים בכולן הנ"פשות קודם המנין וכתב בהם "כל", ובבני זילפה הקדים המנין לנפשות וחסר כל, לפי שבכולן נזדווגו לייעקב בשמחה לבד להעמיד לו תולדות, לכן ריבה הכתוב "כל" בנפשות ביניהן והקדים הנפשות למנין אחר שכתב בהם ברכה זכר מניינים שלא יענשו על המנין. אבל זילפה שלא רצתה להזדווג לייעקב עד שלקחה אותה לאה בדברים, כמד"א, וַתִּקַּח (לאה) אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ (בראשית ל, ט), לכך בתולדות שהי עמידה לא כתב בהם כל, והקדים המנין לנפשות. ללמדך שבמידה שאדם מודד בו מודדין לו, היא העמידה תולדות בעין צרה, וכך כשזכר הכתוב תר"דלותיהם הכניס בהם עין הרע. (ועיין העמק דבר על אתר).

והבן שמכח יעקב שאמר יש לי "כל", הקדים הנפשות – איכות, למנין – כמות. אולם מדין לבן, מקדימים כמות – מנין, לאיכות – נפשות. וזילפה שלא רצתה להזדווג לייעקב, אלא דבקה בבית לבן, אצלה הקדים כמות – מנין, לאיכות – נפשות. ע"כ לא נאמר בה "כל" ודבק בה עין צרה, כי בריבוי לבדו ללא ברכת "כל" דבק בעין הרע.

והבן שכל מנין זה לפי כמות – לבן, ודבקה בכך בעיקר זילפה.

אמרו חז"ל (שכל טוב על אתר) אֱלֹהֵי בְנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָבֶן לְלֵאָה בְּתוּ, לשפחה, ושחררה אותה, וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב, בטהרה וכשרות. וכן אמרו גם, אֱלֹהֵי בְנֵי בְלָהָה אֲשֶׁר־נָתַן לָבֶן לְרַחֵל בְּתוּ, לשפחה, ושחררה אותה וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב, בטהרה ובכשרות. (ועיין משך חכמה, מקץ, מג, לג).

עוד אמרו חז"ל (על אתר, מובא בצרור המור) את מוצא כשבאו יעקב ובניו מפדן אדם, הקדים בני לאה ובני רחל לבני השפחות, והקדים בני בלהה לבני זילפה, וכאן הוא מקדים בני לאה ובני זילפה לבני רחל זילפה, ועשה כן, וכאן אתה למד, "שהקב"ה נותן כבוד לרבים", ולכן קדמו בכל מקום בני לאה מפני שהם מרובים מבני רחל ומבני השפחות. ולכן כשבאו יעקב ובניו מארם נהריים והיו בני לאה שישה ובני רחל ובני השפחות שניים שניים, הקדים לאה לרחל שבניה מרובים, והקדים בני רחל לבני השפחות שהם היו בני הגבירה והם בני השפחות. ולפי ששלושתן היו שוות במספר הבנים, הקדימן הכתוב בסדר זה. אבל כשירדו למצרים נתרבו כולם בבנים ומנאן הכתוב דרך ריבויים, הקדים בני לאה לבני זילפה שהם היו "לג", לבני זילפה לא היו אלא ט"ז, לבני רחל י"ב. הקדים בני רחל לבני בלהה שהם ז'.

והבן שיש כמות – ריבוי, לעומת איכות. ולעולם החיצוניות מבחינת כמות, והפנימיות מבחינת איכות. וכאשר סדר המנין כולו רק לפי כמות לעומת לעיל

בלבבי משכון אבנה



נקודה מתוך הפרשה

ויגש

חז"ל (בראשית רבה [וילנא] פרשה צג סימן ב) דורשים את הפסוק (תהלים מח, ה) "כִּי־הִנֵּה הַמַּלְכִים נוֹעְדוּ עִבְרוּ יַחְדוּ", על מפגש בין יוסף ויהודה. וכן מובא בדברי רבותינו שמפגש זה מרמז על המפגש דלעת"ל בין ה'תרי משיחין'. יואיל נא מורינו הרב שליט"א לגלות מעט מן האור הגנוז במפגש זה.

ביאור מורינו הרב שליט"א

צָבוּ וְאֶל־יַחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי־מִכְרַתֶּם אֹתִי הִנֵּה פִי לְמַחִיה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם". ולהלן (שם שם, יג) כתיב "וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי בְּמִצְרָיִם". והיינו שעלה למלכות. ונמצא שירידה לעבד הוא שורש העלייה למלכות, ונתקן פגם זה.

ולכך דייקא ניגש יהודה שהוא בחינת 'מלכות', אל יוסף ואמר לו: (בראשית מד, יח) "כִּי אֶדְנֶי", ופרש"י (על אתר) חשוב אתה בעיני כמלך, עכ"ל. והיינו שאמר ליוסף שכבר נתקן פגם ירידה לעבד, ונתעלה למדרגת מלך. וזאת ראוי שדווקא יהודה יאמר, וכמ"ש בחז"ל (ילקוט שמעוני תורה פרשת מקץ רמז קנ) וז"ל, הפסוק (תהי לים מח, ה) "כִּי־הִנֵּה הַמַּלְכִים נוֹעְדוּ עִבְרוּ יַחְדוּ", זה יהודה ויוסף שנתועדו יחדו, עכ"ל.

וגנוז כאן האור דלעת"ל – ה'תרי משיחין'. שמכינים את העולם לעוה"ב. ונבאר; כתיב (בראשית מד, יח) "וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר (דיבור – פה) יְדַבֵּר־נָא עִבְדְּךָ דְבַר בְּאָזְנֵי (אוזניים) אֶדְנִי וְאֶל־יַחַר אָפְךָ (אף – חוטם) וג"ו".

והיינו עולמות א-ח-פ, און – חוטם – פה, כנודע. וכאשר החוטם כועס נעשה הבדלה בין האון לפה. וז"ש "וְאֶל־יַחַר אָפְךָ". אלא יעשה אחדות של און – חוטם – פה.

וזהו פנימיות הארת המשיחים לעלות מדרגת ה'גוף' (ז' תחתונות) למדרגת ה'רישא', און – חוטם – פה. וכנודע כמ"ש בברית מנוחה ומבואר ברמח"ל שזהו האלף; שביעי – שמיני – תשיעי. והעליה לשם נעשית מכח ה'תרי משיחין'. ובפרטות העלייה לפה ואון מכח יהודה (משיח בן דוד), והעליה לחוטם מכח (משיח בן יוסף. ויחדיו עולים לכולם, זה אחר זה.

[אפשר לבאר את העניין בכמה פנים, נכתב פנים אחד לדברים]

בסוף פרשת מקץ (מד, יז) כתיב "הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגִּבִּיעַ בְּיָדוֹ הוּא יְהִי־לִי עֶבֶד וְאַתֶּם עֲלוּ לְשֵׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם". והיינו שהאחים יעלו לאביהם, כי הם בניו, ובנימין; בן – ימין, יהפוך ל'בן אוני', מבן לעבד. וכל זאת מכח "נִמְצָא הַגִּבִּיעַ בְּיָדוֹ". וא"כ מכח גביע זה נעשה הבדלה בין הבנים, חלקם נשארים בנים וחלק יורד להיות עבד. ויתר על כן הבנים עולים לאביהם, והעבד נשאר. והרי שנעשה הבדלה בין 'בן' לעבד'.

ושורשו בגביע עצמו. גביע, ר"ת ב – בן, ע – עבד. ואותיות הנותרים – י' וג' שעולים בגמטרייה אחד. וזהו סוד אחדות; 'בן – עבד'. אולם כאשר גונבים את הגביע נעשה פגם בגביע, ונעשה הבדלה בין בן ועבד.

וע"ז כתיב (בראשית מד:יח) "וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וג"ו", כלומר שיהודה בא לבטל הפרדה זו בין בן לעבד ולהשוותם. וכתב הבעל הטורים (על אתר) וז"ל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה, סופי תיבות – 'שוה', עכ"ל. וביאורו כנ"ל, שבא להשוות 'בן' ו'עבד'.

ושורש נפילת בן לעבד, נתגלה ביוסף, שנשלח ע"י אביו יעקב לראות את שלום אחיו, והלך לראות בשלומם מדין 'בן' המכבד את אביו. ואזי מכח האחים נמכר לעבד, היינו נפל ממדרגת 'בן' למדרגת 'עבד'. וזהו שאמרו האחים (בראשית מד, טז) "הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵוֹן עִבְדֶיךָ הִנְנּוּ עֹבְדִים לְאֶדְנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגִּבִּיעַ בְּיָדוֹ", מדה כנגד מדה.

וזהו שאמר יוסף (שם, מה, ה) "וְעַתָּה אֶל־תַּעַזְבוּ"